

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:3329

av Beatrice Ask m.fl. (M)

med anledning av prop. 2015/16:111 Synnerligen grova narkotikabrott

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska följa utvecklingen av rättspraxis och återkomma till riksdagen med förslag på ändrade straffskalor för de grövre narkotikabrotten och narkotikasmugglingsbrotten om straffnivåerna fortsätter att ligga på samma nivå som i dag, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag på hur frågan om olika narkotiska preparats farlighet ska hanteras i straffrättsprocessen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Det är bra att regeringen nu lägger fram förslag som syftar till att skärpa straffen för dem som hanterar större mängder narkotika och att regeringen därvid framhåller att den straffrättsliga regleringen har en central roll i narkotikabekämpningen. Till skillnad från vad regeringen ger uttryck för i propositionen är det viktigt att vara tydlig med samhällets avståndstagande från all illegal narkotikahandling och att detta uttrycks genom en sträng, fast och konsekvent syn på denna typ av brottslighet.

I Högsta domstolens relativt många avgöranden gällande narkotikabrott efter den så kallade Mefedrondomen (NJA 2011 s. 357) har det uppfattats som att domstolen har satt upp straffvärdemässiga tak för betydelsen av mängden narkotika. Därigenom har mängdens betydelse kommit att minska men också att variera när det gäller olika preparat. Detta har fått till resultat att mängden narkotika som krävs för att grovt brott

ska föreligga i många avseenden har fördubblats i förhållande till vad som gällt tidigare. I likhet med regeringen anser vi att sådana tak inte ska finnas.

När det gäller frågan om hur mängden narkotika ska bedömas i straffrättsligt hänseende måste den narkotikapolitiska utgångspunkten vara att mängden narkotika i ett samhälle ytterst alltid är gränssättande för hur omfattande skador som uppkommer till följd av narkotika både på individnivå och i samhället som helhet. Detta är en uppfattning som bygger på omfattande evidens och ofta förs fram i globala sammanhang från företrädare för exempelvis United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC).

Högsta domstolens avgöranden innebär dock – i motsats till insikten om hur tillgången och tillgängligheten avseende narkotika inverkar på skadebilden i ett samhälle – att mängdfaktorns relativa betydelse är betydligt mindre vid brottslighet av allvarligare slag. Högsta domstolens avgöranden innebär också att allt eftersom viss narkotikabrottslighet tillmäts ett högre straffvärde avtar betydelsen av sort och mängd som straffvärdefaktorer. Detta synsätt strider mot ambitionen att hålla ned den tillgängliga mängden narkotika i samhället och är principiellt felaktigt om narkotikans skadeverkningar ska beaktas på övergripande samhällsnivå.

Mängdens betydelse när det gäller olika narkotiska preparat har åtminstone till stora delar och framförallt – på senare tid – när det gäller de lägre strafflatituderna grundats på en farlighetsbedömning som innebär att olika preparat har graderats i förhållande till varandra och denna farlighetsbedömning hade fått omfattande genomslag i rättstillämpningen och i underrättspraxis fram till 2011.

2010 redovisades i den brittiska medicinska tidskriften *The Lancet* en översikt över farligheten hos en rad droger omfattande alkohol, tobak, narkotika och dopningsmedel (Nutt, David J, King, Leslie A, Phillips, Lawrence D: Drug harms in the UK: a multicriteria decision analysis, *The Lancet*, 2010, vol. 376, s. 1 558–1 565). Underlag för översikten utgjordes av en bedömning av en grupp experter enligt en lista med 16 skadekriterier (dödlighet, skador, beroende, nedsättning av psykiska funktioner, ekonomiska förluster, brott m.m.). Kriterierna viktades för att tillmätas olika tyngd i utslaget. Tjugo substanser bedömdes med avseende på deras farlighet för individen respektive för andra människor men även sammantaget. Det som av vissa bedömare möjligen kunnat sägas vara nytt var konsensusförfarandet, och även det stora antalet medverkande samt det stora antalet droger. Konsensusförfarandet har den forensiska nackdelen att det inte rymmer särskilt mycket av diskussion. Det går inte att se vilka argument eller fakta som tillmätts avgörande betydelse. Försöken till numerisk

beräkning kan också ge en falsk känsla av exakthet och är känsliga för en eventuell ny och annorlunda viktning av kriterierna. Härutöver gav artikeln ingen fullständig översikt över tillgängliga preparat.

Artikeln i tidskriften *The Lancet* kommenterade Högsta domstolen på följande sätt i Mefedrondomen. ”Något underlag för att föra över dessa bedömningar till svensk rättspraxis finns inte. Undersökningen ger emellertid stöd för en rättstillämpning som innebär att försiktighet iakttas med att utifrån farlighetsbedömningar lägga generella schabloner avseende art och mängd till grund för straffvärdebedömningen i enskilda fall” (NJA 2011 s. 357). Artikeln har således ansetts som tillräcklig för att skapa den osäkerhet som krävs för att kunna frångå tidigare gjorda bedömningar av preparats farlighet.

Under hundra års arbete med internationella narkotikakonventioner och motsvarande svensk lagstiftning har vetenskapliga underlag använts för att göra bedömningar av farligheten hos enskilda preparat och uppdelningar av sådana i särskilda klasser vad avser kontroll, tillåten medicinsk användning m.m. Även vid utformningen av svenska narkotikaförteckningar har vetenskapliga underlag använts för att bedöma farligheten hos enskilda preparat. Mot denna bakgrund framstår det förhållandet att företrädare för Högsta domstolen upprepat påståendet om att den i tidskriften *The Lancet* redovisade artikeln skulle vara den första ”vetenskapliga” översikten som ogrundat.

I propositionen En effektivare narkotika- och dopningslagstiftning (prop. 2010/11:4 s. 96) angavs bland annat följande: ”Att utreda farligheten hos nya substanser måste anses vara en av Statens folkhälsoinstituts viktigaste uppgifter i klassificeringssammanhang.” Högsta domstolen har uttalat att frågan om ett preparats farlighet är en bevisfråga och att den inte lämpar sig för prejudikatbildning. Samtidigt har man från domstolens sida i Mefedrondomen påpekat att ”En annan sak är att någon bevisning angående ett preparats generella farlighet normalt inte krävs om frågan inte tas upp av någon part. Domstolen får då utgå från vad som är allmänt känt i detta hänseende”. Sänkningen av straffvärdena kopplat till farlighet och därmed också mängden narkotika har skett till synes utan annat underlag än artikeln i tidskriften *The Lancet* och den osäkerhet denna artikel enligt Högsta domstolen har gett upphov till.

Med hänvisning – exempelvis – till allt oftare återkommande påståenden om att cannabis påstås ska vara en harmlös drog finns det anledning att påpeka att utvecklingen gått i motsatt riktning, mot ökad farlighet. Exempelvis har halterna av det mest kända av de närmare 300 verksamma ämnena i cannabis – tetrahydrocannabinol (THC) – ökat från en nivå om i allmänhet 2–4 % under 1970-talet till halter upp emot 40 % i dag.

Detta innebär ökade koncentrationer i människokroppen för dem som missbrukar cannabis med ökade skadeverkningar som följd.

Eftersom skadeverkningarna av cannabis kan antas öka har därmed farlighetsgraden avseende cannabis också höjts. Här kan också nämnas att cannabis med högre halter THC nu betraktas som en så kallad ”heavy drug” i USA, och i Nederländerna arbetade man redan förra hösten med särskilt lagstiftning i syfte att höjda påföljderna för cannabis med THC-halter överstigande 15 %. I Sverige har Högsta domstolen verkat i motsatt riktning avseende flera olika narkotiska preparat.

Regeringen bör följa utvecklingen av rättspraxis noggrant och – om straffnivåerna fortsätter att ligga på samma nivå som efter Högsta domstolens praxisändring – återkomma till riksdagen med förslag på ändrade straffskalor för de grövre narkotikabrotten och narkotikasmugglingsbrotten.

Regeringen bör vidare återkomma till riksdagen med förslag på hur frågan om olika narkotiska preparats farlighet ska hanteras i straffrättsprocessen.

[Motionärernas namn]

Beatrice Ask (M)

Krister Hammarbergh (M)

Anti Avsan (M)

Pia Hallström (M)

Anders Hansson (M)

Ellen Juntti (M)